

Վեփլէն աշխարհներ կը չափէ, ինչ
դէն կը կշռէ զանոնք: ՍԵ՛՛՛ անձնասի-
րութիւն, որ իր վրայ կը մտածէ և ա-
մենուն համար կ'աշխատի: Սուս կե-
ցիր անոնց քով. վասն զի Ստուած
կը խօսի անոնց հետ. իր լոյսն անոնց
գրել կու տայ, իր կայծակն անոնց կ'ու-
րտայ, իր օդն կը շնչէ անոնց: Վսու-
կը ծիծաղէիր, ո՛ր անհաւատ, և սակայն
երկնից կրակը կը հնազանդի Քրիստոս-
քին, օդն կը յայտնուի Ռիսդէյի,
լոյսն՝ Ուրդըդընի առջև կը կենայ, և
ճաթած բղղէ մը ելած՝ կարծուած շու-
գին: Յ. Ուսդ կը ժողովէ ու կը խտա-
ցնէ:

ՍՎ որ ես, դու՝ որ մէկ նայուածքով
մը կը տեսնես պակասութիւն մը կամ
կատարելութիւն մը, աղէկ է այն: —
Իայց գէշն՝ միայն զանկայ տես-
նելն է:

Պոդիկտետ առ Երանտոր:

(Տես երես 123)

Միւս Գանդափոխէրը, որոնք գաւառական գանձա-
պահ կ'անուանուին, հիւպատոսներուն հետ պա-
տերազմի կ'երթան ու բանակին պիտոյքը կը հո-
գան: Զօրաց վճարքը կը հատուցանեն, ամէն գը-
նուելու բանի իրենց հաւանութիւնը կու տան,
պաշար ամբարեղու կը հսկեն, յաղթուողներուն
կողմուրը ծախել կու տան, աւարին ճիշդ հա-
շիւը կը բռնեն, զօրաց ստակը նշաններուն քով
աւանդ կը պահեն: Միով բանիւ ինչ որ բանակին
եկամայից վերաբերեալ բան կայ՝ իրենց տեսչու-
թեանը յանձն է: Թէ որ զօրավարները յաղ-
թանակ պահանջեն, որովհետեւ Հասարակապե-
տութիւնը պատերազմով ստացած առաւելու-
թեանց համեմատութեամբ յաղթանակը կը շնոր-
հէ, գանձաւորներն են որ իրենց վկայութիւնը
կ'արձանագրեն, և սովորաբար իրենց յայտարա-
րութեանը կը հետևի ծերակուտին և Ժողովրդեան
հաւանութիւնը: Բաց այս պաշտօններէ, դարձեալ
գանձաւորները զօրավարաց տեղակալներն են կեր-
պով մը. անոնց ձեռնարկութեանց օգնական կ'ը-
լան, և շատ անգամ ալ անոնց փառացը մասնա-
կից եղած են:

Այս իշխանութեանս ամենէն գեղեցիկ առանձ-
նանքը ծերութիւնն է ծերակուտին ատենը մտըր-

նել զանոնք՝ որ Թէպէտ և Ծերակուտի անդամ՝ դեռ
չեն, սակայն նոյն պաշտօնը արժանապէս ի գործ
գրած են: Հռոմայ կառավարութեանը մէջ մէկ
զարմանալի բան մ'որ ուշագրութիւնս մասնաւոր
կերպով գրաւած է, այս է որ հասարակաց գան-
ձը քիչ ծանօթ քաղաքացւոյ մը կառավարու-
թեանը կը յանձնեն՝ որպէս զի անոր առաքելու-
թեանը ու հանձարին առաջին փորձը ըլլուի: Այս
փափուկ փորձէն մէկէն կը հասկցուի Թէ ինչ հա-
մարմունք ունենալու է այնպիսոյն վրայ. և այդ
փորձն ոչ միայն պատիւ կ'ընէ անոնց, որ ձեռք
զարնելու կը համարձակին, այլ նաև անոր՝ որ այս
բանիս նպատակն է:

Գանձաւորները՝ ըստ ցեղից ակումբներուն մէջ
կ'ընտրուին. առանց աստիճանի խտրութիւն ընե-
լու:

Գանձաւորութեանն Շինադեփոխէրը կ'անցնին,
ու շինադեփ կ'ըսուին, վասն զի իրենց պաշտօնը՝
հասարակաց շէնքերուն ու յիշատակարաններուն
շինութեանը ու պահպանութեանը վրայ հսկելն է:

Ասոնք երկու դաս կը բաժնուին. առջինները որ
համի շինադեփ կ'ըսուին, 260 տարւոյն հաստա-
տուեցան, անմիջապէս Ժողովրդեան Տրիբուննե-
րուն հետ, որոնց կերպով մը հպատակ էին: Իրենց
պաշտօնները հետզհետէ շատցան, և այսօրուան օրո-
խիստ շատ են: Ամէն շէնքերու վրայ կը հսկեն, տա-
ճարներու, ջրմուղներու, կամուրջներու, Թէա-
րաններու և այլն: Ճամբաներուն մաքրութիւնը կը
հոգան, պաշար համբարելու կը հսկեն, ուտելիաց
գինը կ'որոշեն, անոնց լաւութիւնը կը քննեն, ծան-
րութեանը ու ուրիշ չափերուն վրայ կը հսկեն, մե-
ղեղներուն յուղարկութեանց ծախքը կը չա-
փաւորեն, ու չափաւոր տուգանքներու կը դատա-
պարտեն զանոնք՝ որ հասարակաց խաղաղութիւնը
կը խռովեն. սակայն առանց բարձրագոյն աստիճա-
նի ատենակալի մը հրամանին չեն կրնար և իցէ
քաղաքացի մը բանտ դնել և կամ դատաստանի
կանչել:

Այս պաշտամանից բազմութիւնը վերջապէս
Պատրիկներուն միաքը գրաւեցին. որոնք յաջող
գէպը մը առիթ բռնեցին անոնց մէջ մասն ու-
նենալու: 387 տարւոյն, Ծերակուտը հռոմա-
յեցւոց մեծ խաղերուն վրայ օր մ'ալ աւելի
աւելցուցած ըլլալով, ի յիշատակ երկու Վար-
դաց հաշտութեան, շինապետք՝ որ ի պաշտա-
մանէ կը բռնադատուէին ծախքը ընելու, չկա-
րենալով նոյնը ընել՝ հրաժարեցան. Պատրիկ-
ները մէկէն մէջը մտնելով առաջարկեցին նոյն
ծախքը իրենք իրենցմէն ընելու, Թէ որ զլրենք ալ
Շինապետութեան աստիճանին մասնակից ընեն:
Իրենց առաջարկութիւնն ընդունելի եղաւ ու
Պատրիկներուն մէջէն երկու հոգի շինապետք ընտ-
րուեցան: Ասոնք Գանաւորապետ Շինադեփ¹ կը
կոչուին, վասն զի երբոր ունկնդրութեան կը նըս-
տին, ատենական գահաւորակի վրայ կը բազմին,
որ իրենց բարձր իշխանութեանը յայտնող նշան
մ'է, մինչդեռ ռամիկ շինապետները նստարաննե-
րու վրայ կը նստին. նաև Բրէթէպա² (եղրածիրանի)
պատմունքներ կը կրեն և իրենց կենդանագիրը կամ
անգրին հրապարակաւ դնելու իրաւանց մասնա-

1. Յակոբ կամ Ճէյմս Ուոդ երբոր առաջին ան-
գամ շոգւոյ վարձապետութիւնը հրատարակեց՝
զինքը յիմարի տեղ գրին:

1 Գլ. Ediles Curules.

2 Գլ. Prætex.

կից են՝ մեծ ատենակալաց նման՝ թէպէտ ըստ ա. մենայնի իրենց ընկերներուն հաւասար են, սակայն մեծ խաղերուն կարգադրութիւնը միայն իրենց յանձն է, ինչպէս նաև մասնաւոր կերպով մ' ալ թէպտորոններուն շինութիւնը ու պահպանութիւնը. և որովհետեւ պարտաւորուած են թատրոնական խաղերով ժողովուրդը զուարճացնել, բնական հետեւութեամբ մը համարակալութեան իրաւունքն ալ իրենց տրուած է: Այսպիսի առիթներու մէջ է որ կարգէ դուրս ճիգն կը թափեն իրենց փառաւորութիւնը ցըցունելու, որպէս զի՝ ամէն տեսակ զբօսանաց անյագ ժողովրդեան մը սէրը վաստակին: Ըստ անգամ եղած է որ շինապետը դաւառաց առատաձեւութեանը ապաւինելը են, իրենց միջոցներուն անբաւականութիւնը լեցնելու համար. և այսպիսի առթով եղած կամաւոր ընծաները՝ շատ անգամ իբրեւ տուրք պահանջուած են. սակայն այդ սովորութիւնը արհամարհելի է ճշմարիտ մեծութեան մը առջին՝ որն որ միշտ պատրաստ է զոհ ըլլալու՝ ոչ միայն ժողովրդեան բարւոյն, այլ նաև իր անձնական հաճութեանը:

Այս պաշտամանց ընտրութիւններն՝ ըստ ցեղից ակումբներուն մէջ կ'ըլլուին: Գահաւորակաւոր շինապետները առջի բերան Պատրիկներուն դասէն ընտրուեցան, յետոյ փոփոխակի երկու դասերուն մէջէն ալ. այսօրուան օրս հաւասարապէս մէկին կամ միւսին մէջէն կ'ընտրուին: Միայն այս կը դիտեն, որ այս ծանր պաշտօնները այնպէս հարուստ քաղաքացիներու տրուին՝ որ կարենան անոնց ծախքը հոգալ:

Ուստի կամ սնապարծութիւն ըսէ, կամ տենչ ամենակարող ժողովրդեան հաճոյանալու գահաւորակաւոր շինապետ մը սովորաբար իր պաշտաման տարին՝ ստացուածոցը մեծ մասը կը շուայէ. սակայն այդ զոհին փոխարէնը սովորաբար Պրետորութիւնը կ'ըլլայ:

Կը շարունակուի:

Նկարագրութիւն քաղաքին Կարնոյ
և մեծ գետնաշարժիկն որ եղաւ յա.
միկն 1859:

Կարնոյ գաւառն հռչակաւոր է իւր ընդարձակ դաշտովն և բեղմնաւորութեամբ. իրեն պսակ ունի (Սեփոք) պօլիս մայրաքաղաքն Արզիւում, արևելեան Հայաստանի Հաստտանն, և գլխաւոր քաղաքն ()սմանեան տէրութեան, միշտ հռչակեալ վաճառաշահութեամբ: Այս քաղաքս ժամանակ մը քառասուն հազարէն աւելի գերդաստան բնակիչ ունէր իր ներսը, և այլազգեաց թիւն երկու հարիւր հա.

զարէն աւելի էր, (թող չըջակայ բազմաշէն գեղերը: Բայց ատեն ատեն պատերազմաց, ժանտախտից, հարստահարութեանց և սովերու պատճառաւ, բնակչաց թիւը շատ վար իջաւ: Այս 1829 (թուականին, երբ Ռուսներն այս քաղաքիս տիրեցին ետքը, նորէն ()սմանեան տէրութեան դարձուցին, ասկէց ետ քաշուելու ատեն, թէ յորդորանքով և թէ այլով ճանապարհաւ տասնուհինգ հազար գերդաստան քրիստոնեայ հետերնին գաղթեցուցին թէ այս քաղաքէն և թէ 'ի չըջակայ գեղորէից, զորս տարին իրենց տէրութեան մէջ զետեղեցին, այնպէս որ գրեթէ քրիստոնեայք անհետացան այս կողմերէն: Այս անկէ ետքը մինչև հիմա թէպէտ և ասկէց անկէց գաղթեալք գալով ու 'ի մի հաւաքելով, բնակչաց թիւն բազմանալու վրայ է, և քաղաքն ալ օրէ օր շէննալու նշաններ ունի, այլ 'ի վերայ այսր ամենայնի այս օրս հազիւ ութ հազար գերդաստան, այսինքն քառասուն հազար բնակիչ կրնայ գտնուիլ քաղաքին մէջ. անոնցմէ զատ՝ որ առևտրոց և այլ գործոց համար կը գրտնուին շատ օտար ազգերէ:

Այս քաղաքս Ե դարուն մէջ փոքր (Սեփոք) կայսեր անուամբ և անոր ժաւանակը շինուած է, բայց հնութեան յիշատակ մնացել են միայն միջնաբերդն, անոր մէջ եղեալ բարձր աշտարակն, քաղաքէն դուրս եղեալ տեղ տեղ կիսաւեր պարիսպներ, Ուլու ճ. մին և մէկ քանի բրգունք, զոյգ կամ չէ՞ի մինարէք, որ Ե դարուն մէջ մահմետական խալիֆայից ժամանակը շինուել են, քաղաքն, որուն շինութեան ձևն կը ցուցնէ իր հնութիւնը. ասոնց նման ուրիշ քանի մը շէնքեր, որոնք թէպէտ հնութիւն ունին, բայց այնպէս հրաշակերտ ու զարմանալի չեն, ինչպէս կը գտնուին ուրիշ հին քաղաքաց մէջ:

Վանի որ շէն էր Արծն քաղաքը (որուն աւերակաց հետքերը հիմա չազիւ կը նշմարուին Վարարգ գեղին մօտերը,) այս քաղաքէն չորս ժամ հե.